

Tudor Octavian

De profesie, autodidact

Editor: Călin Vlăsie

Redactor: Daniel Mitran

Tehnoredactare: Luminița Badea

Coperta colecției: Ionuț Broșțianu

Foto coperta I © Ion Ștefan Robert

Ilustrația copertei a IV-a: Tudor Octavian, *Autoportret*, u/c, 1956

Prepress: Marius Badea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OCTAVIAN, TUDOR

**De profesie, autodidact : jurnal cu subiecte de povestiri,
comedii și romane mici / Tudor Octavian. - Pitești : Paralela 45, 2014**
ISBN 978-973-47-1724-8

821.135.1-32

BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ
Proză

Copyright © Editura Paralela 45, 2014, pentru prezenta ediție

TUDOR OCTAVIAN

De profesie,
autodidact

Jurnal cu subiecte de povestiri,
comedii și romane mici

O EXPLICAȚIE LA TITLUL ACESTEI CĂRȚI

Prin naturalul formației și filozofia profesiei, scriitorii nu pot fi decât autodidacți.

Nicio școală nu acordă diplome de scriitori. Omenirea are nevoie de scriitori, dar națiunile nu, dovadă că în niciun inventar de profesii nu apar și acelea de poet, romancier sau dramaturg.

Dacă într-o nație se ivesc și niște scriitori, e bine, dar dacă lipsesc, se găsesc destui autori de tradus prin vecini.

Licențiații din toate profesiunile învață doar câțiva ani, după care, dacă insistă cu învățatul, devin autodidacți. Numai autodidacții din naștere învață dintr-un început și toată viața.

Jurnalul acesta de subiecte este, în chip firesc, unul de pretexte, de la care ar fi să se urnească într-un alt parcurs creator construcții mai complexe de povestiri și nuvele de sine stătătoare. Parcursul e firesc, întrucât același subiect poate să aibă un înțeles diferit de la un cititor la altul. Unii cititori consumă pagina cu detașarea participanților la traficul zilnic, alții cu un plus creativ de implicare, intuindu-i variante și dezvoltări interesante. Aceștia din urmă rescriu textul în gând, în paralel și totodată dimpreună cu autorul.

Jurnalul nu e doar un desfășurător al subiectelor mele, ci și unul al subiecților mei. Ei își trăiesc întâmplările povestite de mine, de regulă fără să realizeze că-s și personajele vieții lor.

Eu, autorul, profit de această confortabilă inconștiență de sine. Nu sunt un creator, sunt un profitor, unul consolată în condiția de vinovat, care n-o să fie prins niciodată.

• ÎN SFÂRȘIT, AM UMPLUT UN RAFT cu toate cărțile publicate de mine.

Propoziția, ca de altfel orice propoziție apăsătoare afirmativă, este adevărată și totodată deschisă la retușuri și completări. Adeseori, aceste nuanțări și completări schimbă cu totul înțelesul propoziției de bază. Prima adăugire ar fi că, de fapt, voi umple raftul după ce voi fi publicat și cartea pe care tocmai o termin. A doua vine cu un paradox: îmi încep prezenta carte cu o terminare sau o termin cu un început? În fine, clarificări și precizări cer, în parte, toate cuvintele din cuprinsul afirmației dintâi.

Raftul în chestiune măsoară 60 de centimetri.

Când am tâmplărit a treia bibliotecă din casă, cu mâinile mele, cu un *Black and Decker* la care tânjeam încă înainte de a mă muta în apartamentul în care sfârșesc această carte și unde foarte probabil voi sfârși și eu, dar și cu zațul de meserie adunat din locurile și fabricile cutreierate până târziu, spre 28 de ani, m-am gândit cât de mare ar trebui să fie acest raft de umplut.

E bine să visezi, însă nu-i bine să te minți, închipuindu-ți puteri pe care e vădit că nu le vei avea niciodată. Știam destul de devreme ce puteam și cât ar fi fost să mi se împlinească, din ce doream. Dacă ne poziționăm corect față de parcursul creator al scriitorilor pe care-i iubim și, o vreme, îi și imităm, știm unde ar fi firesc să ajungem, dacă suntem sănătoși, dacă mintea ne rămâne întreagă și dacă reușim să înaintăm într-o lume dintotdeauna neprielnică artelor.

Eu mi-am propus să trăiesc destul ca să ajung la capătul unui raft lung de 60 de centimetri și înalt de 30.

Înălțimea se motivează și ea tot prin scenariul pozitiv al probabilității. Al unei vieți duse pe picioare, până către un rezonabil 70 de ani.

Cititorul are tot dreptul să fie contrariat: ce rosturi pot să aibă metrul, kilogramul și număratoarea într-o viață de scriitor?

Rosturile sunt garantate de circumstanțele în care ni se conturează dorințele, visările, așteptările. Fiind eu format spiritual și pentru artele plastice, nu cu profesori și academii, ci cu albume și monografii de artă de dimensiuni hotărât mai mari decât ale cărților de proză, gândeam, nădăjduiam, visam că voi publica și eu cândva asemenea albume cu statură monumentală, dar tot în cuprinderea decentă a raftului de 60 de centimetri. Ceea ce s-a și întâmplat.

Cu celelalte cărți, scrise, dar nepublicate, puteam să umplu un raft de doi metri. Când ești tânăr, ai tendința să aduni între copertile unui volum tot ce tipărești, nu contează unde și cu ce calitate: articole, prefețe la cărțile altora, cronici de toată mâna, texte conjuncturale. E de înțeles, deoarece acumulările cantitative pot să deschidă cu vremea o direcție mai decisivă în profesie.

Un prim text – o poezioară – mi-a apărut la vârsta de 15 ani, într-o revistă militară. Iată încă o afirmație care se va dovedi neadevărată, prin precizări și completări. Un poet colonel, care își construia notorietatea prin cazărmi, a dorit să știe dacă și în Liceul Militar, unde eram elev, existau talente. Talente literare nu prea existau, dar câte un îndărătnic ca mine, care se simțea exilat într-o lume rigidă, se mai găsea.

Scriind cuvântul *îndărătnic*, am apăsat greșit clapele laptopului – și a ieșit *îndărătnicoid*. Eroarea trimite la un adevăr psihologic: îndărătniciile la tot prezentul m-au ocrotit, amânând calea dreaptă, însă amânând-o cu folos. I-am dat poetului colonel prima și ultima poezie scrisă vreodată, cu sentimentul că mă pun astfel contra condiției de liric cazon. Nu era greu să intuiești relația dintre sinceritate și oportunism în armată.

Textul, care a apărut cu numele meu la sfârșit, era în întregime încă un oportunism ideologic de-al colonelului. N-am știut ce trebuie să simt – dacă să fiu mândru că-mi văd numele tipărit sau să reclam mistificarea. În timp, treburile s-au așezat într-o idee. Ideea e că trebuie să treacă timpul ca să despartți binele de rău.

Primul text tipărit are un efect magic, care atenuează derivatele mentale stânjenitoare. Al doilea poate să se cheme *al doilea* doar existând primul.

Afirmația de mai sus nu e întru totul nătângă. Ea poate să pară minoră, în biografia profesională a unui grefier, însă un scriitor își numără și își îndosariază primele apariții cu un simțământ de dinainte învins: oricât de multe ar fi paginile publicate în anii de debut, ele sunt oricum prea puține. Prea puține vizavi de nerăbdarea debutantului, de nevoia lui organică de a i se confirma drumul și calitatea pasului.

Cu aceste texte grăbite și rezultând din muncile de presă pe care le-am onorat, aș fi putut umple, cum spuneam, încă un raft de „selecții”, „citabile” și „antologabile”. Dar aș fi greșit, deoarece lungimea minții mele, în zilele ei cele mai luminoase, a fost de numai 60 de centimetri la raft, cu înălțimea de 30, care e și înălțimea cărților de istoria artei în format mai mare.

60 cm × 30 cm sunt dimensiunile unei ferestre mici, de închisoare, prin care poți să privești cerul, dar și în infinitul confuz din tine.

- UN COMPLET DE RADIOGRAFII ale sistemului meu osos mi-a garantat că n-am alte probleme decât acelea proprii vârstei. Cu îmbătrânirea și cu ultima ei concluzie, moartea, sunt în grafic. Vor veni și durerile, dar la timpul lor, nici devreme, nici târziu. Adevărurile ultimilor ani de viață pun normalitatea în termenii unui cinism superior. Cum a murit cutare? se interesează un curios din fire. Cum se moare, răspunde martorul clipei, normal.

- TOATE APARTAMENTELE DIN BLOCURILE CONSTRUITE ÎNAINTE DE ANII 1990 au în configurarea lor STAS-urile, altfel spus dimensiunile standardizate pentru toate componentele: ziduri, uși, ferestre, băi, grinzi, obiecte sanitare, mobilier. Proiectarea unui bloc era, de la început până la predarea către constructor, o chestiune de STAS-uri. Puteai să-ți faci meseria numai în dimensiunile la care te obligau normele. Concepția era un fel de sârba pe loc, în care sperai improbabilul, cu toate restricțiile unui posibil cronicizat. Oricât de ingenios ar fi fost arhitectul, în final apartamentele semănau unele cu altele. Ca de altfel și oamenii care urmau să se mute în ele. Și casa îl face pe om, nu numai haina.

Personajele care populează subiectele acestei cărți, dar și ale celorlalte, antologând povestiri și nuvele mai vechi, sunt dependente de dimensiunile-tip ale locuințelor lor, se resimt pe viață de înălțimea de 2,60 m a odăilor, de formatul unic al ușilor – 0,90 × 1,90 m, 0,60 × 1,90 m, 0,70 × 1,90 m –, niciunde altul, de meschinăria spațiilor de igienă, de confortul de cazarmă al balcoanelor.

În anii în care am fost proiectant de blocuri STAS, statul a decis mărirea porției de spațiu construit „pe cap de locuitor” cu 2 mp. Porția, de până în anii 1962, fusese de 6 mp, iar noile STAS-uri luau în considerație „ridicarea nivelului de trai” până la 8 mp. Românul avea dreptul la o cușcă mai mare, dar tot cușcă.

La New York, în cele câteva apartamente ale clasei de mijloc din Manhattan în care am fost găzduit, băile mari, cât o cameră de zi din țară, mi-au indus o stare durabilă de inoportunitate. Mă simțeam părtaș la un gen de risipă, de trufie, pentru care aveam să fiu cândva pedepsit.

Faci dependență de cușcă ca de un drog, iar traiul mai bun dă un o neliniște vecină cu sevrul. Bunăstarea mă durea întocmai unui prânz mai mult decât copios pentru un stomac micșorat de o îndelungată austeritate. Mă uitam ca boul la căzile de 3,00 × 4,00 m, despre care care locatarii spuneau că trebuie neapărat înlocuite cu altele mai omenești, adică de 5,00 × 8,00, cu valuri artificiale, iar memoria căzii mele STAS, de 0,80 × 1,60 m, îmi cerea să procedez cu multă prudență, fiindcă nu există încă tratamente pentru triplarea bruscă a gradului de confort.

Când am revenit în toaleta-cușcă de acasă, m-a inundat căldura bună a regăsirii de mine. Mă întorceam la dimensiunile cu care trupul și mintea mea erau deprinse, la siguranța oarecum clinică dublând dependența de cușcă. În odăile în care capul tău de locuitor gândește în cei numai 8 mp hotărâți de stat, te simți și sufocat, dar și apărat. Apărat de sentimentul că poți fi și liber, liber pentru totdeauna și cândva compatibil cu niște odăi spațioase și cu tavanul înalt, liber și el să fie înalt.

- ABSOLUTUL A AVUT O ÎNTRUCHIPARE, și încă devreme, la vârsta de zece ani. Absolutul era nea Gogu, bărbatul masiv și neras, cu o gușă care-i cădea pe piept și care-mi dădea voie să văd, de câte trei ori și fără bilet, toate filmele de la Cinema Muncitoresc.

Nea Gogu rupea biletele la intrarea în sală, iar copiilor din împrejurimi le îngăduia, când sala nu se umplea, să vadă toate filmele fără să plătească. Nea Gogu avea niște criterii tainice, foarte personale, cu care decidea cine vede filmele numai o dată și cine de mai multe ori. De câte ori vrei să vezi un film, ca să te sature? m-a întreat nea Gogu, deși eram un venetic, din alt cartier. Și tot el a decis: Lasă că știu eu. De trei ori, nu-i așa?

Am văzut o mulțime de filme, care nu-mi plăceau, de câte trei ori, doar ca să nu-l dezamăgesc pe nea Gogu.

La zecile de mii de bilete rupte la ușa cinematografului, altul mai competent în treburile văzutului n-avea cum să existe în tot orașul. Tot ce ar fi trebuit să știu, și nu știam, știa nea Gogu și pentru mine.

CEVA S-A TERMINAT, IAR ALTCEVA NU MAI ÎNCEPE NICIODATĂ

Câți ani ai? m-a întrebat bătrânul negustor de artă yankeu, căruia îi vorbeam, cu exaltarea într-o clinică a nou-venitului în New Yorkul anilor 1990, despre motivele precipitatului meu voiaj prin târgurile, galeriile și muzeele Americii.

I-am spus că împliniam 50, iar el s-a uitat lung la mine, ca la un suferind care nu știa că suferă și nici din care cauză, și mi-a spus: Pentru voi,ăștia din Estul Europei, ceva s-a terminat, iar altceva n-o să înceapă prea curând, poate niciodată.

Am conștientizat mai greu terminările din țară, mai ales că toate semănau entuziasmant o vreme cu niște începuturi, dar trezirea s-a întâmplat odată cu sfârșitul presei scrise, cu agonia editurilor și a comerțului cu carte, cu nonsensul a ceea ce socoteam că trebuie să fie viața breslei. Ce să-și spună scriitorii când se adună mai mulți la un loc? Și de ce să se adune? Să-și povestească poticnirile și sărăcia?

Artiștii au obiceiul să se laude. Astăzi, chiar și cei care ar avea cu ce, care au o soluție confortabilă în profesie, sunt mai mult decât rezervați. În toate artele în care superlativul dădeau un sens strădaniei, acestea și-au pierdut rosturile.

Pentru scriitorii cărora profesia li se înfățișează ca un naufragiu social, zbaterea din urmă a unora ca mine, dublată de o îndărătnicie de idiot în fața diagnosticului cardiologic, poate să însemne o soluție. Nu e o soluție, e o amânare. Într-o realitate care își diminuează de la o zi la alta sensurile, coșmarurile sunt tot mai dense de înțeles și mai prezente.

Printr-o bizară răsucire a realităților în jurul cozii, tot ce pierde din rosturi ziua se încarcă de rosturi și semnificații în vis. Mai bine zis în coșmarurile cu repetiție de pe toată lungimea nopților. Visez coerent, cu o obositoare înlănțuire a secvențelor, că scap un tren. Nu știu unde merge, nu plec de undeva anume, dar e musai să-l prind și ori ajung în gară când se mai vede ultimul vagon în depărtare, ori casa e închisă, ori nu-mi ajung banii de bilet. Se întâmplă uneori să urc, în ciuda faptului că rătăcesc bagajele sau că n-am bilet, dar trenul nu pleacă, iar călătorii așteaptă, așteaptă și tot așteaptă deși știu că e un tren tras pe o linie moartă.

Visez de asemenea că mă găsesc, inundat de o fericire îndelung așteptată, într-unul din orașele pe care n-am apucat să le colind. Nu-mi dau seama că străzile sunt pustii decât atunci când încep să le străbat și descopăr că toate sfârșesc în fundături. Dau să ies, dar și ieșirea e zidită. Ajung nu știu cum pe niște bulevarde, în capătul cărora

se înalță niște ziduri. Iar creierul mă minte, îmi spune că sunt resturile medievale ale cetății, deși e clar că zidurile sunt noi și că populația a apucat să fugă până a fi înălțate.

Visez baluri de la care pleacă ultimii dansatori. Undeva, hârâie un pick-up, iar pe o bancă moțâie mama bătrână a uneia din domnișoarele care au uitat-o și au plecat cu băieții. Aceeași femeie în vârstă, în toate coșmarurile, îmbrăcată caraghios, ca la ieșirile în lume de odinioară din mărginimile sărace, același vals târâgănat și eu în mijlocul salonului pustiu râzând ipocrit și făcând piruete elegante prin fața bătrânei adormite.